

УО‘К 619: 614.484

A.D.Ulug‘muradov, v.f.f.d., PhD, Brutsellyoz laboratoriyasi mudiri,
M.A.Ro‘zimurodov, v.f.n., direktorning ilmiy ishlar bo‘yicha o‘rinbosari,
S.S.Oqqiyev, mustaqil tadqiqotchi,
Veterinariya ilmiy-tadqiqot instituti

HAYVONLAR BRUTSELLYOZIDA DEZINFEKSIYA TADBIRLARI (Adabiyotlar tahlili)

Аннотация

В статье представлена подробная информация о санитарно-гигиенических мероприятиях, в части дезинфекционных работ, проводимых в хозяйствах с различной собственностью при выявлении заболевания бруцеллеза. Приводятся сведения о дезинфицирующих препаратах их эффективности, назначении, методах использования и порядок использования их в отношении территорий ферм, пастбищ и факторов передачи. Также приводятся сведения по проведению оздоровительных мероприятий в неблагополучных по бруцеллезу животных хозяйствах, включая вынужденную и профилактическую дезинфекцию.

Kalit so‘zlar: dezinfeksiya, mikrob, kultura, preparat, konsentratsiya, brutsella, brutsellyoz o‘chog‘i, biologik zararsizlantirish, aerozol usul, ekspozitsiya.

Kirish. Dezinfeksiya – bu patogen va shartli-patogen mikroorganizmlarni yo‘q qilishga, odamlar va hayvonlar yuqumli kasalliklarining oldini olish va ulardan sog‘lomlashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasi hisoblanadi. Brutsellalar mikroblarning vegetativ shakllariga mansub bo‘lsada, ular o‘zlari uchun noqulay bo‘lgan tashqi ta’sirlarga ancha chidamli va uzoq vaqt davomida tashqi muhitda yashovchandir. Adabiyot ma’lumotlariga ko‘ra [4], tajribalarda tuproq, go‘ng yoki ularning aralashmasida 4,5 dan 22,5 sm gacha chuqurlikda brutsella kulturasi 70-80 kunlik kuzatish davomida yashovchanligini saqlab qolganligi aniqlangan. Nosog‘lom xo‘jalikda molxonalarning binolarini muntazam ravishda dezinfeksiya qilish, brutsellyozning klinik belgilari (abort) mavjud bo‘lganda va laboratoriya qon tekshiruvlarida hayvonlarda ijobiy ko‘rsatkichlar aniqlanganda darhol amalga oshiriladi [2]. Ijobiy reaksiya bergan hayvonlar majburiy so‘yilib, yo‘qotilganidan so‘ng butun molxona, shu jumladan ijobiy reaksiya bergan hayvon turgan joy ham dezinfeksiya o‘tkaziladi.

Brutsellyoz tarqalishining oldini olish va uni tezda bartaraf etish uchun xo‘jalikda qo‘zg‘atuvchini tashqi muhitda (bino, go‘ng) zararsizlantirish va yo‘qotish tadbirlari olib boriladi (1, 2-rasmlar)

Tadqiqotning maqsadi nosog‘lom xo‘jaliklarda brutsellyozga qarshi majburiy va profilaktik dezinfeksiya choralarini, binolarni dezinfeksiya qilish vositalari va sog‘lomlashtirish choralarini to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tahlil qilishdan iborat.

Annotation

The article provides detailed information about sanitary and hygienic measures, in terms of disinfection work carried out in farms with various properties when brucellosis is detected. Information is provided on disinfectants, their effectiveness, purpose, methods of use and the procedure for their use in relation to farm areas, pastures and transmission factors. Information is also provided on the implementation of health measures in animal farms unaffected by brucellosis, including forced and preventive disinfection.

1-rasm. Fermada joriy dezinfeksiya tadbirlari o‘tkazish jarayoni.

2-rasm. Molxonada maxsus avtotransport vositasi yordamida dezinfeksiyalash.

Dezinfeksiya qilish tamoyili va vositalari. Qo'zg'atuvchining chang va havo orqali tarqalish ehtimoli oldini olish uchun binolarni va saqlash joylarini quruq tozalashga har qanday sharoitda ham yo'l qo'yilmaydi. Buning uchun birinchi navbatda tozalash joylari dezinfeksiyalash vositalari bilan namlanishi kerak.

Joriy dezinfeksiyada toksik va o'tkir hidga ega bo'lmagan dezinfeksiyalash vositalaridan foydalaniladi. Bularga xlor preparatlari kirib, ulardan 1-2% faol xlorini o'z ichiga olgan xloramin eritmasini tavsiya etish mumkin, chunki ushbu preparat xlorning zaif hidiga egadir. Preparatning ta'sirini sezilarli darajada oshiradigan va eritmaning konsentratsiyasini (0,5-1% faol xlogacha) kamaytirishga imkon beradigan qizdirishdan foydalanish yaxshiroq natijalar beradi [3].

Fenol preparatlariga (fenol, kreolin, lizol) qaraganda kamroq o'tkir hidli lizofornining 5% li issiq eritmasini tavsiya qilish mumkin. Bundan tashqari, quyidagi dezinfeksiyalash vositalaridan birini ham qo'llash mumkin: 2,0-2,5% faol xlorini o'z ichiga olgan eritmalar, o'yuvchi natriyning 4% li qizdirilgan eritmasi, sovun-karbol aralashmasining 3% li qizdirilgan eritmasi, 5 qismli sovun, 3 qism karbol kislotasi va 100 qism suv aralashmasi, 10-20% li so'ndirilgan ohak eritmasi[4]. Dezinfeksiyadan so'ng binolarni ohak bilan oqlash tavsiya etiladi.

Yayrash maydonchalari, bazalar, sug'orish joylari va brutsellyoz bilan kasallangan chorva mollari saqlanadigan boshqa joylar muntazam ravishda go'ngdan tozalanishi shart. Vaqti-vaqti bilan bu joylar xlorli eritma yoki yangi so'ndirilgan ohakning 20% li eritmasi bilan dezinfeksiya qilinadi.

Yakuniy dezinfeksiya paytida har qanday dezinfeksiyalovchi moddalar tegishli konsentratsiyalarda ishlatilishi mumkin va dezinfeksiyani ikki marta (birinchi marta – kasal hayvonlarni binolardan olib chiqqandan keyin, ikkinchi marta – sog'lom hayvonlarni kiritishdan oldin) amalga oshirish ma'qul. Yakuniy dezinfeksiya qilishdan oldin, infeksiya qo'zg'atuvchilarining havo orqali tarqalmasligi uchun bino devorlari, pollar, oxurlar va jihozlar dastlab yaxshilab mexanik tozalanishi va keyin dezinfeksiyalovchi eritmalarning biri bilan yaxshilab dezinfeksiyalanishi kerak. Masalan, tarkibida 2% faol xlor bo'lgan so'ndirilgan ohak, 2%li o'yuvchi natriy va 2%li formaldegid eritmaları, bundan tashqari kalsiylangan sodasining 5%li eritmasi, 0,5% li glutar

aldegid, 3% li fenosmolin eritmalarini 3 soatli ekspozitsiyada qo'llash mumkin [1].

Xonalarni aerosol usulda dezinfeksiyalashda mexanik tozalangan, hamma tomonlari berkitilgan va chorva mollari bo'lmagan xonalarga 2-3% li formaldegid eritmasi bilan ishlov beriladi [5].

Profilaktik dezinfeksiyada har qanday umumiy ishlatiladigan dezinfeksiyalash vositalaridan foydalanish mumkin. Binolarni profilaktik dezinfeksiya qilish hayvonlar yo'qligida, ularga hayvonlarni kiritishdan oldin binolarni majburiy shamollatish bilan amalga oshirilishi shart.

Brutsellyoz bo'yicha nosog'lom xo'jaliklarda go'ngni biologik zararsizlantirishga jiddiy e'tibor berilishi kerak. Buning uchun go'ng har kuni maxsus jihozlangan go'ng saqlash joyiga olib borilishi va kamida 2 oy davomida saqlanishi shart. Go'ngni saqlashning ushbu tartibi bilan undagi harorat +60+70°C ga yetadi, bu esa uni yuqumli qo'zg'atuvchilardan zararsizlantirishga foydali ta'sir ko'rsatadi [5,6].

Bu harorat qisqa vaqt ichida brutsellani zararsizlantirishi mumkin. Shuni ham ta'kidlash kerakki, brutsella go'ngda uzoq vaqt o'z yashovchanligini saqlab qololmaydi. Sovuq go'ngda brutsellaning yashovchanligi uzoqroq bo'ladi. Qishda brutsellalarning go'ngda yashashi 1,5-4,0 oyni tashkil qiladi [7]. Nam go'ngda esa brutsellalar 75 kun davomida yashovchan bo'lib qoladi. Infeksiyaning tarqalish imkoniyatini, shuningdek, odamlar va hayvonlarga yuqishini hisobga olgan holda, go'ngdan foydalanish uni oldindan biologik zararlantirishdan keyingina tavsiya etiladi.

Binolarda to'plangan yangi go'ngni shaxsiy profilaktikaga rioya qilgan holda, alohida ajratilgan joyda quritish va keyinchalik yoqilg'i sifatida foydalanish mumkin.

Bular chorvachilik binolarini muntazam profilaktik dezinfeksiya qilish uchun qo'llaniladigan asosiy tamoyil va vositalardir [8]. Ilgari brutsellyoz bilan kasallangan hayvonlar saqlangan hududlar va binolarni dezinfeksiya qilish xo'jaliklarni mavjud kasallikdan, jumladan, podaning qayta guruhlanishi bilan bog'liq bo'lgan sog'lomlashtirish tadbirlarining eng muhim qismlaridan biri hisoblanadi.

Ayni paytda chorvachilik xo'jaliklarini, ayniqsa, brutsellyoz bilan kasallangan hayvonlar uzoq vaqt saqlangan xo'jaliklarni zararsizlantirish uchun zarur

bo'lgan muddatlar haqida turlicha fikrlar mavjud. Qishda binolarni dezinfeksiya qilish ko'pincha kutilgan natijalarni bermaydi. Ko'pincha, brutsellyozga ijobiy reaksiya bergan hayvonlar podadan chiqarilganidan so'ng, atrof-muhitda qolgan brutsellalar bilan zararlangan chorva mollari orasida yana kasallik paydo bo'ladi.

Sog'lomlashtirilayotgan chorvachilik xo'jaliklari binolari va hududlarida brutsellyoz o'chog'ini butunlay yo'q qilish uchun hayvonlar butun yoz davomida maxsus yaylovlarga olib ketiladi. Qoramollar haydab ketilgach, molxonalar 5% li lizol, lizoform, xloramin eritmali, xlorli ohak va boshqa dezinfeksiyalovchi vositalari bilan dezinfeksiya qilinadi. Pollar (yog'och, taxta) olinadi, yuzasi tozalanadi, so'ngra xlorli yoki so'ndirilmagan ohakning 10% eritmasi solingan maxsus vannaga joylashtiriladi, shundan so'ng ular quyosh nuri ostiga qo'yiladi va vaqti-vaqti bilan aylantirilib turiladi. Pol ostidagi va hovlilardagi tuproq qatlami 3% li formaldegid eritmasi (5 l – 1 m²) bilan ishlov beriladi [9].

Barcha oxurlar va boshqa jihozlar dezinfeksiya qilinadi va keyin iloji bo'lsa, bir oy davomida quyosh nuri ostiga qo'yiladi. Kuzda molxona hovlilari yana dezinfeksiya qilinib, devorlari ohak bilan oqlanadi. Kelgusida pollarni smola yoki uning o'rnini bosuvchi moddalar bilan qoplashni yoki imkon bo'lmagan taqdirda, maydalangan toshdan to'shalib, ustidan yog'och pollarni o'rnatish tavsiya etiladi. Bunday quritish, yuvish va ularni tozalash ishlari molxona pollarini dezinfeksiya qilishni osonlashtiradi hamda qo'shimcha kuch va xarajatlarning oldi olinadi.

Odatda xonalar yaxshi ventilyatsiya qilinishi va quritilishi uchun butun yoz davomida molxonalarning deraza va eshiklarini ochib qo'yish tavsiya etiladi. Bu zoqxonalarda ham xuddi shunday pollar tayyorlanadi, devorlari quritiladi, suvoqlanadi va ohakli eritma bilan oqlanadi. Bu borada molxonalar va ularning atrofidagi hududlarni dezinfeksiya qilish samaradorligini bir necha bor o'tkazilgan diagnostik tekshiruvlar natijalari bilan misol qilib keltirish mumkin.

Xulosa.

1. Joriy dezinfeksiyada zaharli bo'lmagan dezinfeksiyalash vositalari (oltingugurt-karbol aralashmasining 3% qizdirilgan eritmasi, sovun-karbol aralashmasi, xlor

preparatlari, fenol preparatlari: fenol, kreolin, lizol) qo'llaniladi.

2. Yakuniy dezinfeksiya vaqtida har qanday dezinfeksiyalovchi moddalar tegishli konsentratsiyalarda ishlatilishi mumkin va dezinfeksiyani ikki marta bajarish yaxshi natijalar beradi.

3. Chorvachilik binolari va hududida brutsellyoz o'chog'ini tamoman yo'q qilish uchun sog'lomlashtirilayotgan xo'jaliklar hayvonlari boshqa yaylovga haydalib, molxona binolari lizol, lizoform, xloraminning 5% li eritmasi, xlorli ohak kabi dezinfeksiyalash vositalari bilan dezinfeksiya qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining 2022-yil 10-oktyabrdagi №01/16-21-son "Hayvonlar brutsellyoz kasalligining oldini olish va bartaraf qilish bo'yicha yo'riqnomani tasdiqlash haqida"gi qarori.

2. Керимов, Ч. Дезинфекция при бруцеллезе и туберкулезе / Керимов Ч., Искадаров М.И. // Ж. «Сельское хозяйство Туркменистана». Ашхабад, 1991,-№5.-С. 29

3. Вашков В.И. Антимикробные средства и методы дезинфекции при инфекционных заболеваниях. // М., Медицина, 1977, с.30-32.

4. Поляков А.А. Ветеринарная дезинфекция. // М., 1960, с.36-139

5. Цетлин В.М., Вилькович В.А. Физико-химические факторы дезинфекции. М., 1969, с. 167-175.

6. Белова, В.И. Основные направления исследований в разработке дезинфицирующих средств / В.И. Белова, Ю.П. Волков // Научные основы дезинфекции и стерилизации. - М., 1991. - С. 13-18.

7. Вашков, В.И. Антимикробные средства и методы дезинфекции при инфекционных заболеваниях. - М.: Медицина, 1977. - С. 21-46.

8. Кучма, И. Антисептические и дезинфицирующие средства / И. Кучма // Провизор. - 2004. - №11. - С. 22-29.

9. Платонов, Г.И. Дезинфицирующая эффективность новых хлорактивных препаратов / Платонов Г.И. // Сб. науч. тр. / ВНИИ дезинфекции и стерилизации. - М., 1982. - № 31. - С. 14-18.